

թող լիցի այս, չզրադիւ բերթողական գրութեամբը, զի դար բերթողաց և բանաստեղծական գրութեանց այլևս անցեալ գնացեալ է և ի գործնական և ոչի զաղափարական դարու ապրիլ բերեացից, Զնեա գնա միշտ լորջ զիտութեանց, մանաւանդ հնագիտական խուզարկութեան և պատմական ուսումնասիրութեանց, և թող այդ լիցի անփոփի ծրագիր բովանդակ կենացդ. և յորժամ առնիցեա դու զայդ ամենայն շնորհօց բարեգութ երկնից՝ յայնձամ կարեմ գուշակել թէ ըստ օրինաց հոգեգոխութեան մաշկեակն Եղիայիս եկեալ հանգից յեղիսէդ, և որ ինձ թերի՝ քե առցէ լրումն ի կատարեալ գոհունակութիւն հօրդ ըստ

Հոգւոյ և կ պարծանս ազնուական տոհմին
Աշխեան։

Եւ այն ինչ յաւարտ բանիցն կամէի
մատչիլ ի համբոյր աջոյ Մենտորին իմոյ
վասն հայրական լուրջ և իմաստալից
խրատուցն՝ և ահա զարթեայ ի քնյոց
և տեսի թէ լոկ երազ իմն էր վաղանցուկ։
սակայն և այնպէս ի գուճն անկեալ համ-
րուրեցից զցուրան հոդ շիրմին, անդէն և
անդ կալ և մալ հաւատարիմ ընդար-
ձակ ծրագրին՝ զոր եղեալ էր առաջի իմ
անման քերթողն թաղիալեան՝ թէպէտև
յերագի։

ի Կալկաթա Հնդկաց
Տ 2 / 15 Մարտի. 1923

ՄԵՍՐՈՒԹՅ. Ց. ԱԿՐԵԱՆՏ (Նոր - ԶՈՒՂԱՋԻցի)

ԳԵՐՊ · ԻԳՆԱՏԻՈՆ ՄԱԼՈՅԵԱՆԻ ՄԱՐՏԻՆՈՒ ԱՐՔԵՊԵԿ

Հ Բ Ա Ժ Ե Տ Տ Տ Ի Շ Ա Ր

Ա. Եփրեմի վանքի տաճկելն՝¹

Կաթէք վայրին մը կարգենուու վրայ, ո՛վ քաջաւ, յաղթ ասիքնառէք, զե՞ն գործակած, գիտազուու Տիհան Ելիսոսի, ախոյնանք Համարին և անցողուող Հաւատոց: Վազենիկ Կ'ուրեմիս աշքին ձեր փաղցը տասութինէն, և ձեր ուղղի հասեաբի խօսու:

Աղջիկն աքե, ով Հայրապետ Եկեղեցւոյ, իգակա-
տիս, անօնդ լուսուոր, պատրիարք Աւելիոսաց. գոյ-
քանչութեած Եմեսաց ու Քի առանձին վկայութեամբ
ու իսուսակց պահու ըլլամ Անգելոս Կ'երևիս աշխա-
յիք թէ առնէտ կոր ժողովրդեան ըսէք. «Թողուրդին
արարեց ինձ, երարաց, մի՛ խմանէց զի ի ինչոյ, կո-
ւացքաց ըմբ առանձին ունաւուն ու... բայց առաջ ինձ զուոր-
դու առնաւզ... իշխան աշխարհու այսորի աշխատակէ-
յամի զիս... մի՛ որ ի ձեռ օգնեան նմա, այց մատասանց
յիմ իրուն իւրաց... ևս... յօհարարքամբ մեռամի զան
Կատարուաց», և կը ցանեամ որ մեռարին աւ մեռնից
ի սեր Անոր «Ո՞ր մաս մեր մեռաւ 2» բաւզին վրայ
է աշխակութեամբ մեց:

Ալյովն ձեզ, զոնդ մարտու քանակայից ի արդար աշխարհութեաւ: Ալյովն ձեզ, ովք մողովդեանս բնափր զուսիներ, որ սախոն եկեղեցու երևելիք քանականերու, սակայնապաց և փառութեաւ այցենինուն քախակից նագաւ:

պես կապած, և պարագաները՝ ըլլայից ծախովէ են ներք են շնչառած, անար ու գուռ մարդկան բազմութիւնն էր քրջապատճեալ զնեալ. կը տեսնեմ զնեալ չորս շրմա, ինչն կինք կապած, և հակառակորդները ինչո՞ւ չինք և վց կեց նարուած կ'ինչեննեն: Քիչ ատենէն ձեր նպատակին պիտի հասնի, ձեր մարզութ քրջերը պիտի կատարուին, և զԱստուած պիտի տեսնեց. երանի ձեզ, ըբից երախ. աւս թշնամանիւնը ալ իրենց իր հարուստ նկատուած զորեց, ու ատենէն պիտի կատարուին, ձեր գլաւ իրենց քարփութիւնն ու պրամառութիւնն թափենից պիտի հասնի անոնց իրենց գրեթե ժղովական այլ յանձնական նպատակին. այլ գույք անոնց ձեռքնեւ քաշած անիբառ ութեանց գարեց պիտի շնորհնի:

Երանի՝ ձեզ, ով Յիսուսի գալուսկներ, ով արփիա-
փայլ և շնորհագրդ աստուածային զաւակներ Հաւա-
տոց, որդիկը ընթանական Ծիկնեցւոց, նա պիտի պար-
ծի ձեզմենք, պիտի հայակէ ձեռ անոնները:

Կատարեական որ ձեր հեղափառքը կը գրածակի՞ց շաբակութիհան ու նեղութիհան յարզը գրաւատիլով. առաջարկ պահապահութիմանի կը բրիլսին, մարդաբական սապանան նուրբառած են անուց, տևալուրվ յաւախանակն երանելութիհան յաղթանակին:

Առ հարդամ ձեր գէմիքը ուն վրայ անսպաս երջան-

կոթեան ունեցած քարդի և անմատչելի բողերնի, ու ձեր սրտելի արձակած անպարուի փափանձներ ու քրմանձների խոհ է ձեր աշքը և ուզուած անպարուի գաղաք կ լուսից արքայի և անոնքը անուստեր պայծառութիւնը, Յնձանց նույնի, ան քի առնենք պարի հանձից այն փառաւոր տեսութեան և քաղցրահանց գեղեցիւնեան, Ըն կորիններ, եթէ աշխատեցաք և նեղուացաք քիչ մը ժամանակ, բայց պարի հանձից ու բերքից, պարի պարէց և ուրախան աներիցի, և ալ պարի տուրքի:

Այ շշմարի համբար վրայ պատահներ՝ որոնց ձեռք կ'ուցեն հասնի, որպէս զի կարենա յահնաւ ձեր տեսքն և յախին ողջիբն սաւը կը լսեմ իբրև ազադակեց՝ որ կը գուշն. Հայոցին նշարյաց, Հօրեպայուս, Քենուս, ուր Կ'երթուս, և մը Թուրութ գիս, ինչ պարի ըլլայ վիճակի քիչու փեր, ինչ պարի հանձինի ինձ տու հետամաշէց փերը Ամի՞ հայրի, վախ եղացի իմ, տառապակը ազգականներ և ողբայի՛ տանայինին ։...

Գիտեմ թէ ծարան զեղ տոյորց և ազաց զանց քիցու. բայց անա ին հասնին պատահական պարփակի մը՝ ուր պարի կարենա ձեր ծարան անցնել և անօթութիւն յագեցնել, որպէս զի ուր առաջ կարենա երթաւու.

Այ տեսնեմ հայր ու որդի կապուած՝ զայտազոյի անշարժներ կը ձեռն իբրաւու, և մին միւսին չի կամարձակի բան մ'ըսնէ, ծեծուկու և կամ խցուկու վախին անարձիկած: Այ տեսնեմ գեռ ապակատի հարացաներ՝ որոնց լախաց ներք կը վախի կը բորբոքի սիրոց բոցեր, և չեն կարող իբրաւու քայլց մակա մը ցուցել:

Այ տեսնեմ հովին իր քանանմերով՝ որոնց կազմ և պատրաստ են պատերազմի, կը փափազին մանուսն՝ որպէս զի շուր կը կիմին մասնակին հնացէց Աստուծոց օրթութեամբ, զնացէց Անոր հովանութեամբ ու պանանութեամբ: ձեզ մըկէ Ե նեղութեան մէջ թիկունք՝ տառապանաց մէջ, և պատրաստ է Նա ձեռքերնեդ բռնած՝ ձեր իբրաւու գլէքինդիր հանդիսանալու:

Այ շշմարի մէջ կ'ուցի եղայոց մը Յնուէնի անոնի, կը փափազին հասնի, զայտապատճեն և հայուս սիրոց բոցերու, թիւ ու ինձ նար ըլլո՞ւ պարի քակէր շնչայաշար զօրպանդիրն, ու մշամանց արքորդ Ենդրուկու պարի հանձն լոյնոյն տալու: Անզ ամբարտան քայլսներու մասկիններն պարի պատակի դայն, թէ հանդիպէն ինձից հարուստ, նախատիք ու միշտիք, մինչ բատակն ալ մատու: Գիտեմ թէ քի առնենք իր պատունաց հանած՝ նոր գորք մը մէջ պարի հնեան, և նոյն պատունաց իր խոկ արքաւու թաթահաւու պարի բերնեւ: Զեմ պատակ ևս հանդիքն ու ուուզ չեմ զգենուր, ույս քիչ մը ժամանակ պարի լաւ, բայց յետոյ պարի անցնել սրան վերքերն ու միմիմորքն: Նա Փրկչու քայլ ինձ բարիսն հայտ, և երկինց արքորդ դասին մէն օքնեան պատաստեց:

Այ հարցնէ՝ որպ այսօք բույնու ու կրկնացից կ'անցնիք, շատ տառն չէ՝ որ ձի հնած՝ յաղթանակու ձեր մեծափառթամբ գրախաններ ու քաղցրաբայր պար-

տէզներ կ'երթայիլ, և նորմինի զանազան յազնեւթիւններ սթովելու համար, և աշխարի նույնեւ և արձանիւններ սփոփելու խոհ, այսօք, այշքան յազնեւ և ասմաթի էք և պայծառ գէնէքինիր տրտութեան ամկեր և զամատի: Բայց դասն եղէ՛ որ պարի հանձի աշխատ արթական դրախտը՝ ուր չէ նոյն և ոչ աըստութիւն կայ:

Գիտ մօր առաջ մըդ այս համբուն վրայ կը տեսնէր ձեր գունդագունդ և խումբ խումբ քային ու զանազան սաներու ցայս ուրախ գաւորթ հասանչինին իբրաւու ցնենթեան և ուրախութեան քամաթիւնին մատուցանիւր: Բայց այսօք՝ կը տեսնէր որ արտուութեան գալու և ան ու ոզը՝ պարմանան գէնէքինու գալու կ ան ու լուս ու մանց՝ կարեն թէ մանու կրկնակ կանցնած է ձեր ցվուն վերն, Այս աւելի մեզ, տկարութիւններ՝ գորութեան, սուզն ի միխթարութիւն և ի սփոփութեան վիտի փոխու:

Միթէ՛ չէ՛ տեսնէր այն ուզ ամբարտանան ամրոցը, Պատեանց ցուց բարձրաբեր բերդը, այս երկիր վրայ՝ քայ մըրշնի կայարանն է ձեզի հասնար: Հոն պարի աւանքէց ձեր նորնի Օրկինի ու բարձրութիւն Աստուծու ունեցն ունախ ձեր արբանիներն իբրաւու ցըս ապականին հասնակ պարփակներ, ինչ ձեր մասնակիններն ի խունկի համան անուշանուն բայցեր պարի սփոխն:

Գործուցք ալքինիր, նայեցէ մէջ մ'ալ Զարպանանց բերդնին: Ան պարծնեսով՝ որ մը սրբազն և նուրիսան ուստասեղի պարի ըլլայ: Հոն պարի գիմնին ձեր նորնի Օրկինի ու բարձրութիւն Աստուծու ունեցն ունախ ձեր արբանիներն ի յահանակին հասնար պարփակներ, ինչ ձեր մասնակիններն ի խունկի համան անուշանուն բայցեր պարի սփոխն:

Կը զամ, թէ ձեր ոյշը նոււզան է, հալուսամ մարմինեա տկար, է, կ զրինէ յառաջ երածի բակ անանը:

այս կարող է Աստուծու ուժերին կիրածարձնէ, ձեզ զորութիւն պարզէն, որովհան ձեր կարմախայլ ունախ, ձեզ շնչանի պատաստ է մատ և վիրանա:

Այժմ քայիցէք, համբերեցէք նկութեան յեսին վայրականներու, քայլցէք նզութեամբ՝ որպաշ վասնից ի աստազնեա ուստիքնիր կը ներձնն: Գիշ անունն էլ հասնի, ուր զովարա և շնչը, հոտուրը գալարապահ, կան հոն բազմաթիւ և բարձրութեր ձաւներ, կարմախայլ ու համան պատաստներ: Բայց իրն թէ հանդասադրդները նորուն որ անուն անուը վայիշէք կամ քաղցրութիւնը հաշակէք:

Հարցուած վրայ նոր վրայ մը կամ, ուր ձեր որնանալ մարմիններ պարի հնասուքն: անոնց վրայ անման զուարթնոց ուորք նունիներ պարի հանձն: Որ մը այս նորը պարի շատանը Հովումէակն զամանագարաններն ի մասն քրիստոնութիւններ Արքավայր մը: Այսաւ եղէ՛, որ ձեր մատան զաման պարի սիրութիւն մը, զոր յարմարացն «Յնուն կնշանաւոր զորաբիւն» (կամ ողբորու) կը կունքն:

Զեր Խոսուած գրան պիտի զգեցնէ, ու պիտի առյ ձեզ քայլութեան սաղաւարութ, որպէս զի կարևոր թշնամաց յաջմին է յաջմին. և յշեցեք զայն թէ Որ երրավու երարին եւ լային, ոչը բարձր տաճին զգերման իրադաց ։ «Գորով ենթացն եւ ցնծացն, ոչը տանու բրիդն գրայ իշրաց»։ Սագ. Հին. հ. 6.

Զեր տիկան վլաերէն և նեղութիւններէն վերջ անմուշ կենաց կը տարածուի զիս, որ հանցել զիս նաև աշխատ ցաւերէն վերջ բայթին, առաջ որպէսի խոր նուրդներ, այժմ ինչպիսի նուրդ մարքինի էլ պայտան ։ Զեր մայրէրը որդեպութի, կիններ այրի, մանուկներն որը, և մորիկներուն սրտիր կոտրած թողուցիք. ողբացն անոնց ձեր անշատութ, ու յայնին իրացն միանալու ձեր գիրակին փայտ. Ողջո՞ւն, այս կայտառ և աշխայց մարմիններուն, առայս ու վայելուն նաև ախերուն, ողջո՞ւն, այս մարդաբայց նորմներուն, պատուատիւն և մարժիններուն, մարթագերծ ուկորներուն, և սաղմանի ու բացաւակ կուրծքներուն։

Անո՛, արդարին, քանակուցիք մերի կենաց, հեղեղ ցիկ մեր սրտերը, արցուողով թեղոցի մեր աշքերը։ Մեր խաւարաքակ տաճներուն վրա բուն կանչեց, աւելակաց շարագուակ հարկ կը Զայշեցան լրօսան ձեր գայնինու մերքիր, վուրցան անոնց աշքերը, շշրցան անոնց բազուիկերը, և մինչ գոյսիր խոր միջաւ անոնց նորմն։

Ինձ կը թուի, որ ձեզէ իրացանչիւրը կը մեկնի այս կենացն ըսկով. Ողջո՞ւն քեզ, Ներ ու ցաւալից այցրներ, երիխն և երիք վեյս ևս մեր՝ թէ բանակներդ յախիւնիք կուրուսի դուռ. Ողջո՞ւն թշուան ժայրի, հարս պատու և խոսեակի իմ թագավացի։ Մասք բարին, ոյլնս միասին հաւարուեիք շտենիր... Ողջո՞ւն, որպացաւ որդիներ և եղբար իմ անձակիք. Ողջո՞ւն, ազգանիներ ու բարիկաներ ու որդիկաներ. Ողջամբ ժամք. (Թրգմ. արար. թագավորի)

Հ. Գրիգոր Սարգսյան

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. Կը բարգմաննեց զայս «ԽԱՐԱՐԱԿՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՒԹԻՒՆ Ի ԺԱՐԱՄԱՍՆ ՆԵՐԱԽՈՒԹՅՈՒՆ» անուածք արարինիք զգործին. Լեզուն շատ բարեր և զարգան ըլլալով հայերէն թարգմանած անձններ շատացնեց բայ կարելուած բնագրին հաւատարիմ մալու. Այնպէս ալ վարուանաց արարինիք մներուն և բացարութեանց հետ, թէ այն տոթի. Առեւ. Արեւ. Գեր. Մայուսան ճամ մը կամ բարոզ մը խօսու է զայտ սեղացներն իմացան ենք. բայց կը առավականիք մինչ անոր պիտի զայտ պատասխան ուղարկուած բնիւն այսպէս խօսաց ուղարկուած բնիւն իմացան պատասխան ուղարկուած բնիւն մէջ՝ որ կարծեն անոր պիտի զայտ պատասխան վաւերականութիւն մը։

2. Եփինն. Առոր զնաւուրաց վայս մ'էն կը զնուուի նա Մարտինի պարիսպներին գուրս Մայրամասն ուսկից 417-20 թիցատան նահատակիներ մերի ու բուկուն՝ շղթայակաս տարեր ևն ե՛լու այդ զին վանցի ետքն կ'անցի, բայց հաւասար բարձրութիւն ունին. այնպէս որ տաճների վրայ կեցողն ու ճամար վրայ եղողն՝ հանդիս կիրավ կիրավ իրաւու հայութիւն. Արդ

այդ ճամբու վրայէն խօսեր է Ա. Հայրապետը, թերեւ իր և անձն կայանուրաց ազգականին ալ տաճների վրայէն (ապաւորած) մարկի կ'ընթիւն իսայց այսպիսի պարզաբան մը մէջ, այսպիսի զամական ցարպարութեամբ, բանասնեցներէն և շատ համարականիթամբ խօսուած նաոր մը վրայ, ինչպէս թիւ տառչ ըսի, զատ կը տարկուսիմ։

3. Ա. Հայրապետի խօսերը թիւ մը տարբեր ու խանակ կերպով գուռած են ճառին մէջ. Բայց մնեց հաւացինը զանոն իր Առ Հովհաննեցին՝ զրաք թղթէն. ան Ասվերց Հայկանաց Համար. Իթ. Էջ 176, 178, 175.

4. Առ այլապահանան անուածք մարտիրոս Հայրապետ կ'ակնարէի իր հարազատներն մին - թէնա փոքրացնէ - , անոր համար կը նմանցնէ Ցովսէն նաւազեատին. իր եղարկներն ու մին Յովենի անուածք կը կերպ երթագոյնը՝ Գիրով, երթորոշ՝ Նաոր, և երրորդ ու Փոքրուն՝ Մայու կամ Մայու կը կոչուին. Կմանակ անմար՝ մնեց ալ զրծմանեցի Մինոց Լի զեխոյն բառերը. Հօն Ցովսէն պատոււանը ուլու սրբամար կը թաթափի իսկ հու «ի՞ր իսկ արեամբ»։ - Ենուածք կը շարունակէ հետեւան սումնարով. Մին իսկ նորդի իսկ մատան զայտ թիւն, Մինեւա մեացյաց, ողոնենք վիւ տապան. Թու յէր պատեա նորդ տառ վինեա լայական ի ին եղարաբի, այս՝ զանեա գործի. Այ դու նորայ լուս ի ինու ին ի ինու ին ի ինու,

Ըստ կանոնական գրմաններ, յուշ անապան... 5. Արարերին «գարաւ» բայց զրծմանաւ էր, որ՝ ոչ Բէ «մաւ» այլ՝ «ինս զաթթօքս», «մէր յամիւրաց պատեակ զանոն» կը նամակէ. բայց մնեց համառական համար՝ «մէր մաւագան զանոն» բարցմանցին։

6. «Պատասխան մարթիններու էն.», չկարծուի թէ այս բարեր ևս կը բանատեղութեան համար զրծմանաւ էն, այլ թօնն իսկ 417 շղթայակաս այսքին և այլ ցիկներէց համար - որոնց ի բաշտեր այս կիրակին մասք կը խօսեր, - կրած անուու տաճնանչիւր աղացն ու ծարաց և բուրը ու ողորմուկ մինակէ կը նկարագրէր. Ինչ զարմանց, որ անոնց ուկորները մորթագերծ և մարմինները պատասխան ըլլան, երբ մութ տեր մը, ուրբերն կապուան ու զիկիվար կախուան չայ մէ, կը յամենիք մուկուանդ թէնամին մը, որ իսոր վայսուկ՝ իր զայն երկան մամերու զարնէն՝ ուր որ հանդիպի կը մը տեղու ողջ կընայ մաւ, երբ՝ ըարքը զայտ մը վրայէն կը հրուի անմէ կարծակալ մը կարծրական ժայերու վայս, Ցիկներն մասք այդ երկու զամբարը, սակայն վերյաշեալները, զրբէս ամենին ինթարինաւ ևնն ենուոց կայտական վաւերականութիւններին և անուածքներին ինթարինաւ անուածքներին ամենու վայս եղողն՝ հանդիս կիրավ կիրավ իրաւու հայութիւն. Արդ

7. Եփինն. Առոր զնաւուրաց վայս մ'էն կը զնուուի նա Մարտինի պարիսպներին գուրս Մայրամասն ուսկից 417-20 թիցատան նահատակիներ մերի ու բուկուն՝ շղթայակաս տարեր ևն ե՛լու այդ զին վանցի ետքն կ'անցի, բայց հաւասար բարձրութիւն ունին. այնպէս որ տաճների վրայ կեցողն ու ճամար վրայ եղողն՝ հանդիս կիրավ կիրավ իրաւու հայութիւն. Արդ